

ქვე

მეფისი

მეფისი

მე ვარ მწყემსი კეთილი: მწყემსმან კეთილმან სული თვისი დაჰსდვის ცხოვართათვის. იოან. 10—11.
 მკოვე ცხოვარი ჩემი წაწყმედული. მსრეთ იყოს სიხარული ცათა შინა, ერთისათვის ცოდვილისა. ლუკ. 15—4.
 მოვედით ჩემდა ყოველნი მაშურალნი და ტვირთ-მძიმენი და მე განგისვენო თქვენ. მათ. 11 28.

№ 21

1883—1897

15 ნოემბერი

გ ა ზ ი თ ი ს ო ა ს ი:

„მწყემსი“	„მწყემსი“ რუსული გამოცემით
2 თოვით . . . 3 მან. 12 თოვით . . . 5 მან.	
6 — . . . 2 — 6 — . . . 3 —	

შულისა და წერილების გავზავნა შეიძლება ამ ადრესით:
Въ Кавриана, въ помещеніи „Милемиси“ и „Пастырѣ“.

იმეფეთის ეპარქიის სამღვდლოების უკანასკნელი კრების საშუალებოდ.

ამ მიმდინარე თვის 17, 18 და 19 რიცხვებში იმერეთის ეპარქიის სამღვდლოების დებუტატების მორიგი კრება დანიშნული. კრება დანიშნულია სასულიერო სასწავლებლის საქმეებისა გამო, მაგრამ, როგორც სასულიერო მთავრობის განკარგულებიდან ჩანს, ამ კრებაზე სამღვდლოების დებუტატებს ექნებათ მსჯელობა სასწავლებლების საქმეთა გარდა იმე-

შველა სტატიები და კორექსორენციები, რომელნიც იქმნებიან დასაბეჭდავთ გამოგზავნილნი, ვრცლად და გასაგებად უნდა იყვნენ ავტორთაგან ხელ-მოწერილნი.

სტატია, რომელიც არ დაიბეჭდება, სამი თთვის განმავლობაში შეიძლება ავტორებს მათის ხარჯით უკანვე დაუბრუნდეს.

სტატიები მიიღებიან რუსულს ენაზე დაწერილიც და თარგმნით დაიბეჭდებიან.

რეთის ეპარქიის სანთლის ქარხნის და საეკლესიო ნივთების საწყობის საქმეების შესახებაც და ლენხუმის მაზრის სამღვდლოების იმერეთის ეპარქიაში შემოღობვის გამო. საგნები და წინადადებანი, რომელნიც ამ კრებას მიეცემა განსასჯელად და გარდასაწყვეტად, სწორეთ საპატიო და მეტათ რთულია და ვისურვებთ, რომ სამღვდლოების კრებამ გამოიჩინოს ჯეროვანი გამჭრიახობა მათ გარდაწყვეტის შესახებ.

ჩვენ არ ვგონებთ, რომ ისე ერთგულად ყურს უგდებდეს სამღვდლოების კრების მოქმედებას სა-

ზოგადოდ და ჩვენს იმერეთის ეპარქიაში — განსაკუთრებით, ამ კრებათა დაარსებიდან ისე როგორც ჩვენ. არასოდეს არ გაგვეზიარებია კრება, რომ არ დავსწრებოდეთ და ჩვენი ძმური რჩევა ამა თუ იმა კითხვისამებრ არ გაგვეზიარებინოს სამღვდლოების კრებისათვის. დღესაც ჩვენის მხრით გვსურს მივმართოთ ამ უკანასკნელ რიგის სამღვდლოების კრების დეპუტატებს ჩვენი ძმური რჩევით და მოსაზრებებით. მიიღებს და მიაქცევს ყურადღებას თუ არა ჩვენს მოსაზრებათა სამღვდლოების კრება, — ეს მისი საქმე და სურვილია...

სამღვდლოების დეპუტატების მოვალეობა დიდი და საპატიო მოვალეობა არის, თუ კი მას კაცი ასრულებს ჯეროვანად. მაგრამ თუ დეპუტატმა თავის მოვალეობა კარგად არ იცის, ან იცის თავის დიდი მოვალეობა, მაგრამ საგნების და წინადადებათა გარდაწყვეტის დროს ხელმძღვანელობს თავისი პირადი სარგებლობით, ნათლიაობით, რომელიმე გავლენიანი პირის მიფერებით და ყურ-მოპირილ ყმობით; თუ იგი თავის აზრს და მსჯელობას არ ემარობს საზოგადო საქმის სასარგებლოდ, არამედ ცდილობს ვისმეს ასიამოვნოს და ან აწყენინოს, ჯიბური გაუწიოს და გულის ჯავრი ამოიყაროს, მაშინ ის დეპუტატი კი არ არის სამღვდლოებისა, არამედ მტერი და დამლუპველი თავის მარწმუნებელთათვის. 1868 წლიდან თვალ-ყურს ვადევნებთ სამღვდლოების კრების მოქმედებას და უნდა აღვიაროთ, რომ ამ კრებათ დიდი ღვაწლი მიუძღვის საზოგადოების წინაშე. თითქმის ყოველ კრებაზე დასწრებიან ახირებული მსჯელობის დეპუტატები, ხშირად სამღვდლოებისათვის ძალაც დაუტანებიათ ზოგიერთი საქმის გარდასაწყვეტად, მაგრამ ხმის უმეტესობას მაინც სიმართლის მხარე დაუკავებია. ერთ კრებაზე რომ შემცდარა დეპუტატები, ერთ კრებაზე რომ მოტყუებულან იგინი და არ მიუღიანთ კეთილი რჩევა მეორე, შემდეგ კრებაზე გაუსწორებიათ. წინეთ თუ დეპუტატები რიგიანად ვერ მიხვდებოდნენ საქმეს და რიგიანად ვერ გადასწყვეტდნენ მას, მიეტყვებოდათ მათ, რადგან დიდი ნასწავლები არ იყვნენ, მაგრამ დღეს ეს არ მიეტყვება სამღვდლოების დეპუტატებს, რადგან უმეტესობა სემინარიაში კურს დამთავრებულნი არიან.

ზოგიერთ პირებს ისეთი აზრი აქვთ შედგენილი სამღვდლოების კრებებზე, რომ ვითომც მათი

არსებობა საზარალოც იყოს!.. რასაკვირველია, ამისთანა პირების აზრით სამღვდლოების კრებების მოსაზრება სასარგებლოც არის, რადგან მაშინ უფრო ადვილად აისრულებენ იგინი თავის გულის წადილს. ამისათვის უმეტესად უნდა ეცადოს სამღვდლოების კრება, რომ მათი მსჯელობა რიგიანი, გამჭირახე და კანონიერი იქნეს.

რომ სამღვდლოების კრების მსჯელობა და გარდაწყვეტილება რიგიანი, კანონიერი და საფუძვლიანი იყოს, ამისათვის საჭიროა, რომ მსჯელობის დროს დეპუტატებმა ყურადღება მიაქციონ საბაასო საგანს. თითოეულ დეპუტატს სახეში უნდა ჰქონდეს მხოლოდ ეს საზოგადო სარგებლობა და კეთილი საქმის დახმარება. თავისი კერძო ინტერესი, ნათლიაობა, მეგობრობა, ყმობა და ხათრი დავიწყებული უნდა იყოს ყველასაგან, თუ საზოგადოების სარგებლობა ამას მოითხოვს.

ხშირად ვამჩნევთ, რომ ორიოდ-სამიოდე დეპუტატს პირობა მიუციათ ერთმანეთისათვის, რომ თავისი აზრი გაიყვანონ და უკუღმართად განუმატებენ დეპუტატებს ამა თუ იმ წინადადებათა. ხშირად მოხდება ხოლმე, რომ უმეტესობა დეპუტატებისა ზოგიერთ დეპუტატების უკუღმართ მოსაზრებას არ ემორჩილება. ზემოხსენებულნი დეპუტატი თავისი აზრის და სურვილის შესასრულებლად ერთნაირ ღონეს ხმარობენ. აი რაში მდგომარეობს ეს ღონე. ერთ უბრალო საგანზე ასტეხენ გაუთავებელ მსჯელობას და შეწინააღმდეგებენ კრებას. ერთსა და იმავე დროზე უთავბოლო ბაასობით ისე დალაღვენ კრებას, რომ ბოლოს უმეტესობა დეპუტატებისა დაქანცულნი თანახმა გახდებიან და ძალაუნებურად ხელს აწერს ჟურნალზე... კრებამ ყურადღება უნდა მიაქციოს ამისთანა დეპუტატების საქციელს და არავის არ მისცეს უმნიშვნელო ბაასობის ნება. ამისთვის საჭიროა, რომ ერთ დღეს გარდაწყვეტილი ჟურნალები იმავე დღეს იქნენ ხელმოწერილი დეპუტატებისაგან, რომ ერთჯერ გარდაწყვეტილი განჩინება მეორეთ და მესამეთ არ ირღვევოდეს და ხელახალი განჩინება არ დგებოდეს. როგორც ეს მოხდა ამას წინედ სამწუხაროდ.

რა საკვირველია, ზემო ჩამოთვლილი უწყობა თა ადგილი არ ექნება, თუ თავსმჯდომარე კრების შეგნებული და კრებათა შესახებ გამოცემულ კანონმდებლობათა კარგად მცოდნე იქნება. მაგრამ ხანდა

და-ხან თავსმჯდომარის აღრჩევის საქმეშიაც ხშირად ეკლობს სამღვდელთა კრება. ხშირად გაგვიგონია დებუტატებისაგან: „თავსმჯდომარედ ხან ერთი იყოს და ხან მეორე. ერთს რათ უნდა ჩავაცივდეთ? ერთი წინეთ იყო, ეხლა სხვა გამოვსცადოთ“. ამ ნაირი მსჯელობა მოკლებულია ლოგიკურ აზროვნებას. თავს მჯდომარე უნდა იყოს ჩვენი სასწავლებლების წესდებულებათა მკოდნე და ამასთან კრებების წეს-წყობილებათა შეგნებული კაცი. როცა საქმე მიდგება კანონის ცოდნასა და განმარტებაზე, თავსმჯდომარე ამ ცოდნას დებუტატისაგან კი არ უნდა ითხოვდეს, თვითონ უნდა უხსნიდეს და ატყობინებდეს კრებას. ამასთან თავსმჯდომარე უნდა იყოს გაბედული და აღმასრულებელი სიმართლისა და კანონისა. ამისთანა დარიგება საქირო იყო სამღვდელთა კრებათა პირველად შემოღების დროს, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეხლანდელ დროშიც უსარგებლო არ იქნება, რომ კრებამ ყურადღება მიაქციოს ამ საგანს.

ამ კრებას ბევრი წინადადება მიეცემა და დიდი გამჭრიახობაა საქირო დებუტატების მხრით, რომ ამ წინადადებათა შესახებ ჯეროვანი მსჯელობა იქონიონ. ყველა საბაასო საგნებზე, ჩვენის აზრით, უმეტესი საინტერესო და კრებისაგან დიდის მოფიქრებით გადასაწყვეტი არის სანთლის ქარხნის წარმოების საქმე, ამასთან ეპარქიალური გაბრიელის ქალების სასწავლებლის საქმე. მართალია სამღვდელთებს ძლიერ ეძნელება სხვა-და-სხვა წყაროების გამოანხვა სასულიერო სასწავლებლების ახალ ხარჯთა დასაფარავად, მაგრამ კრებამ თუ გამჭრიახობა იქონია, ყველა მოთხოვნით ხარჯებს დაფარავს ისე, რომ თავის ღირებულებას არ მიაღწევა. სად არის ეს წყაროები? პირველი და უმთავრესი წყარო არის სანთლის ქარხნის წარმოება. ამასთან ახლად შემოერთებულ ლენინგრადის მაზრის სამღვდელთა და ეკლესიებზე რიგიანად და თანაბრად გაწერა ყველა გადასახადებისა, რომელთაც დღემდის იხდის იმერეთის ეპარქიის სამღვდელთა. საქიროა აგრეთვე, რომ სამღვდელთებამ დაადვას რამე გადასახადი სასწავლებ-

ლის სასარგებლოდ იმისთანა მღვდლის შვილი-შვილებთა, რომელთა მამები გარიცხულნი არიან სასულიერო წოდებიდან და სხვა უწყებებში მსახურებენ. სხვაგან, ყველა ეპარქიებში სანთლის ქარხნების შემოსავალი დანიშნულია სწავლა-აღზრდის საქმეზე მოსახმარებლად. მაგრამ ჩვენში კი ყოველთვის შესაძლებლად მიაჩნდათ ამ ფულების საჩუქრად მიცემა და ეპარქიალური კანცელარიების საქიროების დასაფარავადაც. აი ამ საქმეს კარგად უნდა ჩაუკვირდეს სამღვდელთების კრება, თუ უნდათ, რომ სასწავლებლების კანონიერი მოთხოვნილებაც დააკმაყოფილონ და არც თავისი, უიმისოდაც, ღირებულებები შეაწუხონ.

დღეს გასაოცარი სურვილია აღძრული ზოგიერთ სოფლის მღვდლებში, რომ ქალაქში იშოვონ ადგილი. ამ მიზნის მისაღწევად ეს პირნი არაფერს არ ზოგვენ და მზად არიან სამი-ოთხი დაწესებულების მეთაურობა იკისრონ. მაგრამ კრება არასდროს არ უნდა შეაცდინონ ამისთანა პირებმა თავიანთი დაპირებით...

საეპარქიო საეკლესიო ნივთების საწყობი, რომელსაც ძალათ ახვევენ თავზე სამღვდელთებს, სარგებლობას ვერაფერს იჩენს. ამ საწყობის დამაარსებელნი მოგებისაგან ბევრ რამეს პირდებოდნენ საქალბო სასწავლებელს, მაგრამ დღემდის ერთი კ. არა სჩანს. როგორც ამბობენ, ხსენებულ საწყობს აქვს დღეს შვიდი ათასი მ. ქანება. ამავე დროს ქანებია 6000 მ. ვალი. გაიყიდება თუ არა საწყობში დალაგებული ყველა ნივთები 7,000 მ. და ამოიგება თუ არა ნისიად გაცემული ნივთების ფასი, ამის წინდაწინ თქმა საძნელოა. რომ ხსენებული საწყობი ასეთი გაქირებისაგან დაიხსნან, ზოგიერთები საქიროდ რაცხვენ, რომ ეს საწყობი და სანთლის ქარხანა ერთმანეთს შეუერთონ და მარჯვენა ჯიბის ფული მარცხენას მოახმარონ. არ ვგონებთ რომ ეს სასარგებლო იქნეს და ან კანონიერი.

სოფლის ცხოვრებიდან.

(გურიის სამრევ. სკოლ. მასწავლებელთა საყურადღებოდ).

თუ ვისმესთვის საჭიროა საფუძვლიანად მოწყობილი სამრევლო სკოლა, პირველად ჩვენი კუთხის, გურიის, მკვიდრთათვისაა. ხეირიანი სამრევლო სკოლა პირდაპირ მაღაჰმა გურიის მკვიდრთა უმთავრესი საჭიროებისა, უმთავრესი წყლულისათვის. სახალხო სკოლების რაოდენობით ეს კუთხე სხვებზედ წინა დგას, მაგრამ მიუხედავად ამისა ზნეობრივის მხრით დაქვეითებული და უკან დაწეულია. ავკაცობას და ზნეობის შერყევას ეკონომიური სივიწროე იწვევს, მ გრამ უოვლგან და უველა ხალხში კი არა. ზოგან ამ გარემოებას სხვა მიზეზი უდევს სათავებში, და რომ პირუთვნელად გასინჯოთ, ჩვენი კუთხის მდგომარეობა, და რწმუნდებით, რომ ზნეობრივი სიწამხდრის მიზეზი სარწმუნოებრივი, ზნეობრივი უვიცობა-გუდგრილობა, სისუსტე და სიდაბლეთა. ამის დასაბუთებას ჩვენ არ გამოუდგებით აქ; მხოლოდ ორ მაგალითს დავასახელებთ. მკითხველ წირეს უთუოდ ესომება დათკა ტუდუშის მოკვლის ამბავი და ლანჩხუთში. ამ გვარივე საზიზღარი ფაქტი გამეორდა იქვე ახლოს, ს. ჯურუყვებში (ახსაქმე ჩუმათ მოკლა თვისი მეზობელი სონაძე და გვამი რომ არ ეპოვნათ, ნათი გადასხა და ცეცხლი წაუკიდა). ამ დანაშაულობათა ჩამდენნი უველა ნივთიერად შეძლებულნი იყვენ, და მიზეზი ასეთი საქციელის განწინილი, ბეძაური ცხოვრების ტარების სურვილი იყო. ვინ ჩადის ქურდობას? ისინი, ვისაც აქვთ საღსარი თავის რჩენისა, რომ შრომა-გამრჯელობა არ ეზარეს ოდეს, ტყუილსა უოფნა არ უყვარდეთ. თავია სურვილთა დასაკმაყოფილებლად სხვის ნაოფლარზე უჭირავთ თვლები, და სხვისი უფლებებისა; კუთვნილებისა და პიროვნების პატივისცემა გუდში არა აქვთ. ამათ რომ უთხრათ „დარიბი ხართო“, დიდ შეურაცყოფად მიიღებენ.

სადაც ეკონომიური კრიზისია ავკაცობის მიზეზი, იქ ამის ჩამდენთ იმავე დროს კიდევ ძალზე უცემს სარწმუნოებრივი გრძობა, რის

გამო, პატივის ცემით ეპურობა ეგკლესიურ წესებსა, ჩვეულებათა. მაგრამ ჩვენში ესეც არ არის, და მაშასადამე ესეც იმის მოწამა, რომ აქ თავდა-თავი სარწმუნოებრივი გრძობებია.

და ეს თვით ცხოვრებამ დაგვიყენა თვლწინ, რომ როგორც კერძო, ისე საზოგადო ცხოვრება მ შინ არის მკუდრო, სიამოვნებანი, როდესაც ხალხის უმრავლესობას შეგნებული აქვს ზნეობრივი ჭეშმარიტებანი და კანონები და ხელმძღვანელობნ მით ურთიერთ შორის დამოკიდებულებასა და საზოგადო ცხოვრებაში. ეკონომიური შეძლება დაად, დიდი ბედნიერებაათონ სწუხს თვის გუდში ასეთი საქციელის ხალხისთვის, მაგრამ, როდესაც ზნეობრივად, სულით მდაბალია ხალხი, მაშინ როგორც ეკონომიური სივიწროე, ისე სილადეც დამდუშველია. პირველი იწვევს ავკაცობას, მეორე კი ფუფუნებას, მხოლოდ თვისი კუჭის სამსახურს, თვისი მუცლის გადმერთებას... თვით ცხოვრებამ გვიჩვენა, რომ ხალხის კეთილ-დედობისათვის უპირველესია კეთილ-შობილური სული და გუდი, სიყვარული და თანაგრძნობა. ცხოვრების ასეთმა დადადმა მიაღწია კიდევაც უმაღლესი მთავრობის სმენამდე და აი მისი წყალობით აღორძინდენ კიდევაც ისეთი სკოლები, რომლებსაც ამ მოთხოვნილების დაკმაყოფილება აქვთ მიზნად.

ამ რიგად დედა ჭაზრი სამრევლო სკოლებისა ის არის, რომ „ძოზარდ თაობას აღუზარდოს, განუმტკიცოს, გაუღვიოს სარწმუნოებრივი გრძნობები, სულიერი ძალნი, ჩაენერგოს მას სულისა და გულის სიდრმეში ქრისტიანობრივი სწავლა-მოდგვრება, ე. ი. სიყვარული დვთისა და მოყვსისა და ამ გზით აამაღლოს დაცემული ზნეობა ხალხისა“.

როგორც ზემოთ ადვნიძნეთ, გურიის მკვიდრთა უმთავრესი საჭიროებაც ეს არის. მაგრამ როგორ უნდა მიაღწიონ ამ სკოლებმა თვის დანიშნულებას, როგორ უნდა დაედვან ამ წყლულს მაღამად? ერთი, რომ მტრები ამ სკოლებს ჩვენს კუთხეშიც ჰყვანან. მათ არ თანაუგრძნობს და არ ესარჩლება ადგილობრივი პოლიცია. ამ ორიოდვე თვის წინედ ს. სურებში ცილობა ჩამოუარდათ სოფლებს სკოლის დაარსებაზე. სამრევლო თუ სამინისტროო? ამის

გამო აქაურმა პოლიციის წირმომადგენელმა ასე განუმარტა ყრილობაში ადგილობრივ მდეველს ჭრავაძის: «რა თქვენი საქმეა, მამაო, სკოლის მეთაურობა, სკოლაში სწავლება, როგორც მე წირვის ნება არ მაქვს, არც შენ სწავლებისო». ს. ერკეთი ყრილობა ქონდათ ასეთსავე საგანზედ. როდესაც ერთმა სოფელმა თავს უფლად წარმოსთქვა: «მე სამრევლო სკოლის დაარსება მინდაო, ადგილობრივმა ბოქაულმა სილა გაართუა «რას მიედებ-მოედებო» და ხმა გააკმენდი. ამასთან ვერც ხალხი იძლევა შემწეობას. საზოგადოებას თითო სკოლის შენახვა უკვე აქვს ნაკისრები და, რასაკვირველია, სიღარიბისა და თან შეეგნებლობისა გამო მეორე სკოლის შესანახად შემწეობას ვეღარ იმეტებს. მით უფრო, რომ მათ არ აქვთ შეგნებული განსხვავებული მიზანი ამ სკოლებისა. ეს ახალი ხილია და მამასადამე ჯერ ვერ ხედვენ მის ნაყოფს, ხოლო მდაბიო ხალხი მაშინ გაგიწევს თანაგრძნობას, რაც უნდა საქმე იყოს, როდესაც წინ-და-წინვე უჩვენებთ მის ნაყოფს, სარგებლობას, თორემ სიტყვიერ დაპირებას ვერ ერწმუნება. მეორედ, ჯერ ვერც მთავრობამ უჩინა იმდენი ნივთიერი საღასარი, რომ უზრუნველ გახადოს ნივთიერად. მ. შროგორა და ვინ უნდა ჩაუდგას ამ სკოლებს სიკაცობა?

ცხადია თუ რა უძლეველი ენერჯია, ხალხის სიუვარული და ყოველ ამასთან თვით განვიოარება ესაჭიროებათ მასწავლებელთ ზე გამკეთ სამრევლო სკოლებისას საქმის ასეთ მდგომარეობის დროს. თუნდაც რომ ყველაფერი ხელს უწყობდეს, არაფერში ნაკლებულვანებას არ გრძნობდეს, მაინც ვერ გამოიღებს მოსალოდნელ ნაყოფს სკოლა, თუ მისი მასწავლებელი საქმის სიუვარულით არ არის აღჭურვილი. მხოლოდ მტკიცე ენერჯიას, მაგარა ხასიათის მქონეს შეუძლია სძლიოს ყოველ ამ დებრკოლებათა, გაჭივრება და ხელ მოკლეობათა. ყოველი სიძნელე, რომელიც წინ შეეჩება აქ მასწავლებელს გულის კი არ უნდა უტებდეს, პირ იქით უნდა ამხნევებდეს, მხოლოდ მაშინაა მისი მომავალი, ხალხის სიუვარული თავ-ვდება მასწავლებლის ჯათა-შრომისა. მასწავლებელს უნდა

ასულადმეულებდეს ასეთ გარემოებაში ის, რომ ემსახურება წმიდა ჰაზრს, და არა თავის რჩენა. წინააღმდეგ მისი მოქმედება უსიკაცუნლოა. ყოველი ნაკლი, გაჭივრება ზნეობის წინააღმდეგი მოვლენა მისი მეზობელია, მშობელი ხალხის ცხოვრებაში გულის უნდა ესობოდეს, ადევლებდეს, მათ საბრძოლველად უნდა იწვევდეს. მხოლოდ მაშინ იშრომებს ის თავადად უფლად, ერთგულად...

მაგრამ ჯათამ რომ უნაყოფოდ არ ჩაიაროს, ამისათვის ხერხია საჭირო, ე. ი. ცოდნა საგნის შეგნება, თვით-განვითარება. ყოველივე სამსახურის და თანამდებობის პირს ნათლად უნდა ჰქონდეს შეგნებული, გათვალისწინებული მიზანი თვისი მოქმედებისა, ის წერტილი, რომლისკენაც ის მიისწრაფვის, და ის გზაც, რომელმაც უნდა მიადწვიოს მას, თორემ მასწავლებელს ხომ უფრო მეტად. ამასთან ის უნდა იცნობდეს ჩვენი კუთხის მკვიდრთა ზნეობრივსა და გონებრივ მდგომარეობას, მათ საჭიროებას, ნაკლს, მით უფრო, რომ ფარგალი სწავლებისა, რომელსაც მისდევინ საერო სკოლები, უფრო ვაწროა, განსაზღვრული, და მამასადამე აუვილად მისადწვი. ხოლო ფარგალი აღზრდისა, რაც სამრევლო სკოლებს აქვს დედა ჰაზრად, განუსაზღვრელია, ვრცელი, ძნელად მისადწვი. პირველი მოქმედებს გონებაზე, მეორე კი სულისა და გულზე. ამიტომ აღმზდელს უნდა შეეძლოს გამთცნობა მოწათის სულისა და გულის თითოეული ფარული მოძრაობისა, ბუნებრივი მიდრეკილებისა, თვისებისა, სურვილებისა, და შესაფერი ზედგავლენის მოხდენა მათზე. აგრეთვე მიუტრელებელია ხალხის შინაურული ცხოვრების ცოდნა, თუ რას ითვისებს ყმაწვილი ოჯახში. ვინც კი ჩაჰკვირვებია ჩვენი კუთხის მეტადრე მდაბიო ხალხის შინაურულ ყოფას, ის დაამერწმუნება, რომ აქ ბავშვებს ვერაფერი დამრიგე, მასწავლებელი და მაგალითის მარვენებული ჰყავთ. ის კი არა და ფიზიკური მოვლაც, რაც უფრო ადვილი მოსახერხებელია მათგან, იგიც ყოველად უუკრადდებოა სკოლა ამის შევსებასაც უნდა შეეცადოს. მას ცხოვრებაში და ოჯახებშიაც უნდა შეჰქონდეს თვისი მოძღვრება როგორც სიტყვიერი სწავლებით, ისე მაგალითითაც. უფრო მა-

გალითით. ერთი მეცნიერი ამბობს: «ადამიანი არის არსება, მიდრეკილი მიმბაძველობისადმი». დიად, ხალხი შეუმჩნეველად ითვისებს და იღებს სხვის მაგალთს. უმაწვილს მოელის საზოგადო ცხოვრებაში ვასვლა, სადაც შეეჩნებიან ათასნაირი მღვთაშობის, ხასიათის, მიმართულების პირნი, მრავალ ნაირი პირობები. მაშასადამე, ის ადრინადად უნდა შეეჩვოს საზოგადო ცხოვრებას წესრიგის ატანას, როგორც სკოლაში ამხანაგებთან, ისე ოჯახშიაც... ამებზე ჩვენ იბიტომ ჩამოვაგდეთ ლაპარაკი, რომ ყოველგვ ესეები გარიცხულია ჩვენი კუთხის სახალხო სკოლების პრაქტიკიასაგან, ყოველგვ ესეები ნაკლია ჩვენ სკოლებისა და მ.შასადამე კარგად უნდა აღინიშნონ...

გურიაში სამრევლო სკოლების მასწავლებლებზე და დაბალი სასწავლებლებიდან-ოთხ-კლასი ნი სასკოლო და სამოქალაქო ნორმალური სასწავლებლებიდან გამოსულნი არიან, სადაც არამც თუ სწავლება, არამედ ხსენებაც არ არის შედგოგვის და ლიდაკტიკისა. მაშასადამე ესენი მთ უფრო საჭიროებენ თვით განვითარება, შედგოგვის და დიდაკტიკის უმთავრესი კანონებს შეგნება და გამოცდილების შეძენას.

მაგრამ საქმე ის არის, რომ უნდა აღდრას ასეთი დიდ სულოვნება მათ გულში და ასაზრდოოს იგი? საიდან უნდა მოახერხონ ამ სამკაულთა შეძენა, რადესაც არც ჯამაგერი ეძლევათ ამ მასწავლებელთ და საკუთარც არაფერი აქვთ მათ? ამისათვის, თუ ნ-ვთ-ერი ადარა, ზნეობრივ შემწყობა, გამხნეება და ნუგეში მიწაც უნდა ეძლეოდეთ, ვსგანაც ჯ.რ არ... მეორედ, მათთვის უნდა დაარსდეს სრული საეკლესიო წიგნთსაცავი. მათ უნდა აქეზებდეს საქმეზე ადგილობრვა განყოფილება საბჭოსი. მაგრამ ამხედ შემდეგ წყრილში მოიღოს პარაკებთ.

მლ. დ. ჩხაიძე.

ჯუმათის ტაძარი.

ჯუმათის ტაძარი გაშენებულია—მოთავსებულია ეხლანდელ გურიის სამზღვრებთა შორის, ერთ ჩახატაურის მთის მწვერვალზე, რომელიც ჰყოფს ქართლიმერეთის ქედს და ჩაჰყვება გურიის ჩრდილოეთის ნაწილს, და ყოველ თავის სივრცეზე ჰყოფს აუზი მდ. სუფსისა მდ. რიონის აუზამდინ*). ჯუმათის მთას—კუნძს სიმალით, თითქმის, მხოლოდ სამეხას ქედი უდრის, რომელიც მოშორებულია ჯუმათზე 8 ვერსის მანძილზედ. პირველი იქნება სიმალით 1,644, ხოლო მეორე 1704 ფ. ზღვის პირიდან. ჯუმათიდან ოზურგეთამდის იქნება არა უმეტეს 25 ვერსისა. ამ გზით მიმავალთ წინ ხვდება მდინარეები: ნატანები, სკურდები და სუფსა, რომელთა შორის 5 ვერსი კარგა საგრძნობელი აღმართია გასავლელი. ეს აღმართი თვით ჯუმათის კუნძის ბოლოდან აყოლებული დაფარულია სქელი მცენარეებითა; ცოტა მოგზაურობის შემდეგ თქვენ უახლოვდებით ერთ მიხვეულ-მოხვეულ და უსწორ-მასწორო გზას. აქ თქვენ თვალწინ თან-და-თან იშლება პირველად აქარახალციხის ქედი, მერმე ზღვა და ბოლოს თვით უმალიესი, დიდი და დიდებული სურათი, რომელსაც თქვენ არც კი მოელოდით.— ეს გახლავთ ჯუმათის კუნძი და მასზე შენეიერი თლილის ქვისაგან აგებული ტაძარი. აი, რას სწერს ნეტარ-ხსენებული ისტორიკოსი დ. ბაქრაძე თვის წიგნში «Кавк. въ древн. и нов. хр.»-ში ამ კუნძის (ჯუმათის) შესახებ: «მე, თითქმის, მთელი კუთხე მაქვს მოვლილი და უნდა გამოვტყუე, რომ მთელ კავკასიაში არ შეგვხვდრივარ ისეთ დიდ-ვაება ცის სახედავს,—(ამაღლებულ კუნძს), როგორც ვიხილე აქ ერთს ზაფხულს 1873 წ. საბედნიეროდ. ჩემის მისვლის წინ დღეს შენეიერი დარი დაღვა და მეორე დღეს ჯუმათი გაწმენილი იყო ნისლისაგან,**) ამ დროს ჩემს წინ იყო გარდაშლილი, თითქმის, ასე ვთქვათ, მთელი სამხრეთის კავკასიის ნაწილი: ჩრდილოეთით—გიგანტიის ცენ-

*) Д. Н.—гва. «Кавк. въ др. и нов. хр.»

**) ისეთი ნილი იცის ზოლზე ჯუმათში ადრინაობის დროს, რომ გზის გაგნებაც კი გაუჭირდება ადამიანს.

ტრალური ქედი თავისი მუღა-ჟამ დათოვილი კალთებით,—ეღბრუსიდან დაწყებული თავდება ყაზბეგის მთით. ჯუმათიდან შეგიძლიათ აგრეთვე დაინახოთ ცხადათ შემდეგი მდინარეები: ენგური, ხოპი, ტეხური, ცხენის-წყალი და რიონი, აღმოსავლეთით — საქართველო-იმერეთის ქედი; სამხრეთით — აკარახალციხის ქედი თავისი მშვენიერი თოვლიანი „მეფის-წყაროთი“, ზოტიმერე და სომლია; და მათ ქვეშ მთელი აღელვებული ზენაპირი გურიისა; მერმეთ ბათუმის ნავთ-სადგური (ბუხტი). ბათუმის მოცილებით — შორს მდებარეობა ტრაპიზონდისა და შემდეგ მოთეთრო ფოთის მთა, ანუ ლაზისტანის ქედი; დასავლეთით — მთელი შავი ზღვის აღმოსავლეთის ნაპირის ნაწილი, თავისი კუნცებით (ზღვაში), და ტოტით, და მის ნაპირზე გაშენებული ქ. ფოთი, რომლის მახლობლად არის დიდი ტბა «პალიას-ტომი» — ქალაქი, იმდენად ჩამონგრეულია, რომ ადამიანს შეუძლია კიდევ დასთვალოს მისი ქუჩები და სახლები. ისე კარგად დასცქერით შავს ზღვას, რომ შეგიძლიათ დაინახოთ მასზე მიმავალი გემები და ნაგები (სანდალი). ასეთია პანორამა ჯუმათისა». — ჯუმათში დღით, კარგი ამინდის დროს მოხიბლული ადამიანი, სალამოს, მზის ჩასვლის დროს, სულ სხვა ნაირად მოიხიბლება, სულ სხვა ნაირ შთაბეჭდილებას მიიღებს: — ხელად შეიცვლება ჰაერი; მთის მწვერვალი ირწყვება, ინამება პირველად თვალის მომკრეული, დამაბრმავებელი ფურფურის მსგავსი ბრწყინვალეობით, რომელიც გადადის სხვადასხვა ტოტებში და ბოლოს ზღვაში; თავის რიგზე გწვის ცეცხლის მსგავს ნაპერწკლებივით, სანამ არ დაინთქება მზის უკანასკნელი სხივები. მზე რომ ჩადის, ასე გეგონებათ: ბურთი მოწყდა და ზღვაში შთავარდაო!.. ჯუმათში ცოტა არ იყოს, წყლის სიძვირეა: ერთად-ერთი ჭა არის ამოყვანილი სულ მთის მწვერვალზე, რომლის წყალი ძლიერ საქებარია. მცხოვრებთა რიცხვი ჯუმათში ძლიერ მცირეა — ასე 5 — 10 მოსახლე თუ იქნება, მეტი არა.

ჯუმათს შემოქმედს შემდეგ ექირა მეორე თვალ-საჩინო ალაგი: ის იყო მდიდარი საბატო საკათედრო ადგილი გურიის ეპისკოპოსთა, ის იყო აგრეთვე ბევრი უძრავი მამულების და ძვირფასი ხატების პატრონი, მაგრამ დღეს, დროთა ვითარებისა გამო, სად შთაინთქა ისინი, მხოლოდ ერთმა ღმერთმან უწყის... არავინ უწყის, შემოქმედია უწინ აგე-

ბული, თუ ჯუმათი. შემოქმედის მონასტერი იმყოფება ასე 20 ვერსის მანძილზე ჯუმათთან. როგორც აქაური მოხუცნი მცხოვრებლები ამბობენ: «ჯუმათი და შემოქმედიც თამარის დროს არიან აგებულნი». ჯუმათში საეპისკოპოსო კათედრის დაარსებამდე, ის (ჯუმათი), როგორც ამბობენ, იყო მონასტერი. ჯუმათის ტაძარზე სამხრეთით მიშენებულია პატარა ეკლესია ღვთის-მშობლის სახელზე; დასავლეთით კი ძველი პატარა სტოვა (კარი-ბქე), რომელიც ეხლა საყარაულოდ არის ქცეული. ძველი წარწერები ტაძარში ზემოთ გადათეთრებულია, ხოლო ქვემოთ-კი ხელ შეუხებელია. ჯუმათის ტაძარი ნაკურთხია მთავარ-ანგელოსთა მიხაილ და გაბრიელის სახელზედ, რომელთა ნახატიც ფედ ძველის-ძველია და ძვირფასი, რომლის დღეობას (8 ნოემბერს) დიდ ძალი ხალხი აწყდება როგორც ახლო-მახლო სოფლებიდან, ისე შორიდანაც და კარგა ბლომა საწირავები შემოდის თუ ფულით, თუ მიზვრებით, და სხ.. ამ მთავარ ანგელოსთა ხატზე შემდეგი ხუცური წარწერაა: (რომელ დროს-კი არ არის ნაჩვენები) — «ერისთავი ერისთავის ძე ვარდან ვარდანძე; ღიპარიტ ვარდანძე; მარუშინ ვარდანძე, ანუ მეუღლე ხატურა; სვანეთის ერისთავი და მანდათურთ-უხუცესი იოანე; მსახურთ-უხუცესი...; გურიელი ბეშკენ, ცოლი მისი მარიაში და ვაჟი მიქელი; ერისთავი ერისთავისძე სვანეთის ერისთავი დადიანი გიორგი, მეუღლა რუსუდანი და შვილები მისი; მანდათურთ-უხუცესი ვამეხი და გურიელი კახაბერი; და ბოლოს გურიელი გიორგი მეუღლითურთ ელენეთი, შვილებით მამია და კეკუბადეთი.

ჯუმათლებზე, ანუ ჯუმათის მწყემსთ-მთავრებზე ჩვენ გურიის სიგელით ვიცით, რომ ისინი იწოდებოდნენ „ჯუმათელ მიტროპოლიტებად“ და მათ შორის ეხლაც ცნობილი არიან: სვიმონ ჩხეიძე, რომელიც სცხოვრებდა როსტომ გურიელის დროს და რომელიც მიიკვალა 1764 წ. ნიკოლოზი, რომელსაც ეკავა აფხაზეთის-სამიტროპოლიტო-სამეფო ტახტი 1641 წ., მაქსიმე, რომელიც იხსენიება გიორგი III გურიელის სიგელში, მიიკვალა 1684 წ., იოანე ბერიძე, ჯუმათლად დაწესდა 1688 წ., გაბრიელი, რომელიც ცნობილია გიორგი IV, გურიელის სიგელით; მაქსიმე შარვაშიძე, რომელიც სცხოვრებდა გიორგი V გურიელის დროს და ბოლოს, ნიკო-

ლოაზ შარვაშიძე, რომელიც სცხოვრებდა XIX საუკუნის პირველ მეოთხედში.

ჯუმათი ეხლა არის სამრევლო ტაძარი სოფლელთა ჯუმათლებისათვის. ჯუმათი ცნობილია აგრეთვე თავისი შესანიშნავი წმინდა ჰაერით. ჯუმათის ჰაერი ბევრით არ ჩამორჩება „სომლიის“ ჰაერს (სომლია შთის სახელია, რომელიც შორაგეს ოზურგეთს 15 ვერსის მანძილით). ჯუმათში საზაფხულოდ კარგა ბლომად იკრიბება ხალხი, მარა, სამწუხაროდ, სახლების სიძვირეა, თორემ ხუთი და ათი იმდენი შეიკრიბება ხოლმე, რამდენიც ეხლა იკრიბება. ბევრი ამობარგებულა ხოლმე აქ საზაფხულოდ, მარა, რადგანაც სადგომი ბინა ვერ უშოვია, გულ-დათუთქული ისევ უკანვე გაბრუნებულა. არა ერთი და ორი სასიკვდილე ავთ-მყოფი განუკურნავს ჯუმათის ჰაერს ისეთები, რომელთაც, ექიმების აზრით, რამდენიმე დღის შემდეგ სიკვდილი მოელოდათ... ურიგო არ იქნება, რომ აქ ვინმე შეძლებული პირი სადგომს სახლს ააშენებდეს და უფასოდ თუ არა, ფასით მაინც აქირავებდეს იმ ავთ-მყოფთა, რომელნიც იმისა გამო, რომ სხვა რომელიმე აგარაკზე წასვლის ძალი და ღონე არ შესწევთ უფულობისა და შეუძლებლობისა გამო, უდროვით ესალმებიან წუთი სოფელს...

ჯუმათის ტაძრის ქვემოთ, ასე 40 საყ. არის პატარა დავაკება, სადაც ყოველ წლობით ბაზრობა იმართება 15 სექტემბრიდან 30-დღე, სახელწოდებით: **ჯუმათობა**. ზემოხსენებული ბაზრობა ძლიერ უდროოდროს იმართება—იმ დროს, როდესაც მთელი წლის სარჩო-საბადებელი მაშინ აქვს ადამიანს მოსაწეველი, ხალხს დრო არა აქვს ვაჭრობისა და თავისი მონაწევარის ბაზარში გამოტანისა, ამისთვის ვაჭრები ძლიერ დაზარალბებულები მიდიან, ასე რომ დანახარჯსაც კი ვერ ადგენენ. ჩვენის აზრით, ურიგო არ იქნება, რომ ზემოხსენებული ბაზრობა გაიართებოდეს ან ივნისში და ან აგვისტოში, (როგორც ამსვე ამტკიცებდა გაზ. «კვალში» ბ. ს. ჩხ—ლი); მაშინ ხალხს თავისუფალი დროც აქვს და აქ სააგარაკოდ მოსულნი ხალხიც იშოვიან ხოლმე საჭირო ხორაგეულობას და სხ...

ბართლომე ძილაძე.

კავკასიის იურიდიულ საზოგადოების კრება

25 ოქტომბერი.

შაბათს, 25 ოქტომბერს, ტფილისის ოლქის სასამართლოს სადგომში კრება ჰქონდა კავკასიის იურიდიულ საზოგადოებას, თავმჯდომარეობდა ტფილისის გუბერნატორი ა. თ. ბიკოვი. კრებას დაესწრნენ კავკასიის მთავარ-მართველი თავ. გ. ს. გოლიცინი, მისი თანაშემწე გენერალ ლეიტენანტი ა. ა. ფრეზე და თითქმის, ყველა დიდ-კაცობა თფილისის ქალაქისა, დიწყო კითხვა თავისის რეფერატისა ნაფიცმა ვეჟილმა ა. ს. ფრენკელმა:

თუ შევადარეთ ის წეს-რიგი ქვეყნის გამგეობისა, რომელიც არსებობდა კავკასიელთათვის (ქართველები, თათრები, მთიელები, თუშნი, ფშანვი, ხევისურნი, ოსნი და სხ.) საქართველოს მეფეთა, თათრის ხანთა და სპარსეთის შახთა დროს იმ წეს რიგთან, რომელიც შემოღებულ იქნა საქართველოს რუსეთთან შეერთების შემდეგ, დიდს განსხვავებასა ვხვდებით. მცხოვრებელთ სასტიკად, მტარვალურად ეპყრობოდნენ, ერო თუმცა მოუხეშავი, გაუზათლებელი და სასტიკის ზნე-ჩვეულების მიმდევარი იყო, მაინც შიში ჰქონდათ სასტიკის მმართველებისა და ემორჩილებოდნენ იმათს ბრძანება-უფლებას. მაგალითებრ, თათრის ხანის ნება-სურვილი კანონი იყო; ვინც არ დაემორჩილებოდა ამ კანონს, უმოწყალოდა სცემდნენ, ყურებსა, თავსა და ხელ-ფეხსა სჭრიდნენ უკითხველად და საქმის გამოუძიებლად. იმათს თვით-ნებობას საზღვარი არა ჰქონდა. ასევე იყო დადესტანშია, მეორმოცდაათე წლებში ყაზი-კუმუხში ხანის ეინის გამო იმის უფლებასა ქვეშე მყოფნი საშინლად აწამეს: გახურებულის შანთებითა სწვავდნენ, მკერდზედ ცეცხლს უნთებდნენ, ხან-და-ხან მოპარსულს თავზედ ცომისაგან გაკეთებულს ჯამს ადგამდნენ და შიგ მოდლებულს ზეთს ასხამდნენ. ასევე სჩადიოდნენ თათრის ხანები ამიერ-კავკასიაში. ხოლო შემდეგ საქართველოში და თათრის სახანოებში უფლება შესუსტდა, რადგან მეფენი და ხანნი ერთმანეთში ვერ მორიგებულიყვნენ და მაშინ, როდესაც რუსეთის მთავრობამ შემოღდა აქ ფეხი, ერი სრულიად თავ-შეგებული და დაუმორჩილებელი იყო.

შემოღდა ფეხი რუსეთის მთავრობამ თავისი

ჰუმანიურის აზრ-შეხედულებითა და საქმეთა ფრთხილის გამოძიებით. აი, რას ამბობს კავკასიის კარგად მცოდნე თავ. მ. ს. ვარანცოვი თავის კავკასიის შესახებ წერილში, როდესაც აღნიშნავს, რა მდგომარეობაში დახვდა საქართველო რუსეთის აქ შემოსულის დროს: „ქართველები ისე მისჩვევიან სასტიკ მართვა-გამგეობას თავიანთ მეფეების მიერ, რომ ჩვეულებრივ დინჯი, მშვიდი და კანონზედ დაფუძნებული უფლება რუსეთის მოხელეთა უცნაურად ეჩვენებათ, რაც იმათის აზრით, შედეგია სისუსტისა, ვიდრე დიდსულოვნობისა. ბევრნი თავდათავიანი ამბობენ, რომ საქართველოს მმართველნი არ შეიძლება, თუ არ სწრაფისა და სასტიკის სასჯელითაო. აუჩქარებლად ცნობათა შეკრება და კანონიერი გარდაწყვეტა საქმისა იმათ ვერ შეუშვენიებიათ და ვერ აუტანიათ და ზოგიერთი იმას უფრო ადვილად მოურიგდება, რომ იმავე დღეს ყურები დასჭრან, ვიდრე რამდენსავე თავს ზოგიერთს სასჯელს ელოდდეს. თავად-აზნაურობას გლახ-კაცობაზედ უკეთესი აზრი და შეხედულება არა აქვს წესიერებასა და სამართლიანობის შესახებ. ერთხელ თავ. ციციშვილს უნდოდა დაპატიმრება ერთის სოფლად მცხოვრებელის აზნაური შვილისა, ხოლო რადგან იმ სოფლად ჯარი არ იდგა, სთხოვა ზოგი ერთს მეზობელს იმ აზნაური შვილისას, თქვენ ხომ არ იკისრებთ იმის დაპატიმრებასაო. იმათ უპასუხეს, რომ დაპატიმრებით ვერ დავაპატიმრებთ, ხოლო თუ გვიბრძანებთ, თოფით მოვკლავთო... არცერთი ქართველი სასამართლოში არ წავა, თუ ძალით არ იქმნა წაყვანილი და, როდესაც სახლში ჰიზს არხენიან, ვერ გაუგია, რად უნდა შევიწუხო თავი და წავიდე იქ, სადაც წასვლა არ მინდა, მხოლოდ იმიტომ რომ მიბარებენო!.. ერი მიეჩვია და მიეთვისა სასამართლოს სწრაფსა და სიტყვიერს, თუმცა სასტიკს-კი. ასეთს სამართალსა სთხოვდნენ ქართველები თავის მეფეებსა და მდივან-ბეგებს.

რუსეთის მთავრობა სულ სხვაფერე იქცეოდა. იგი თავს არა სჭრიდა, ურჩებსა და ავაზაკთ სარზედ არ აცვამდა, ქულებში არა სცემდა, თვალებს არა სთხრიდა, ხელებსა და ყურებს არა სჭრიდა... ჰუმანურად ჰმოქმედებდა. ამ გვარად, რუსეთის მთავრობა, კავკასიელის აზრით, სუსტი იყო, ხოლო გაჭიანურებული და აუჩქარებელი მიწერ-მოწერა, ჰუმანობა, ფორმალისში ეწინააღმდეგებოდა კავკასიის

ერთა ჩვეულებას, იმათს აზრს, მართლ-მსაჯულებისა, ძალისა და უფლების მოვალეობათა შესახებ. ამას ის მოჰყვა შედეგად, რომ კავკასიაში რუსთა მთავრობამ ჯეროვანი წესი ვერ დაადგინა, ხალხი უფრო თავს აეშვა, გათახირდა და თუმცა გარეგანდ თითქოს მშვიდობიანობა ჰსუფევდა, მაგრამ ნამდვილად ცოტ-ცოტა მზადდებოდა ის, რამაც შემდეგში იჩინა თავი: ქურდობა, ავაზაკობა, ძარცვა, ძალ-მომრეობა და მრავალი სხვა უკანონობა ჩვეულებრივი ამბავი შეიქმნა. მთავარი შეცდომა-კი ის იყო, რომ ამ ქვეყნის გამგეთ არ იზრუნეს და თავის დროზედ საჭირო ღონე არ იხმარეს კავკასიელთა საერთო შეიარაღების წინააღმდეგ. იმ ორგე-მარგე დროს, რომელიც დადგა საქართველოს რუსეთთან შეერთების ჟამს, ყოველთ უწინარეს კავკასიელთათვის იარაღი უნდა აეყარათ, რომ მღაბიო ხალხს ხელში იარაღი არა ჰქონოდა და ამით ადვილად არ შესძლებოდა მისი ბოროტად ხმარება.

შემდეგ იმისათვის უნდა ეზრუნათ, რომ ხალხი განვითარებულიყო და ცოდნა წერა-კითხვისა გავრცელებულიყო, მაგრამ ამ მხრივ არა გააკეთეს-რა, არა იზრუნეს-რა და საუკეთესო დრო დაჰკარგეს. ამასობაში ძარცვამ, ძალ-მომრეობამ, ავაზაკობამ ფესვი გაიდგა, იმატა. ვნახოთ ახლა, რა ღონე იღონეს ქვეყნის გამგეებმა ამ ბოროტების აღმოსაფხვრელად. ამ მხრივ წარსულს გადავხედოთ, რომ შევიგნოთ, რა დავგრჩენია გასაკეთებელი მომავალში.

ყოველივე ის ღონე და სახსარი, რომელსაც ჩვენი მთავრობა ჰხმარებდა ავაზაკობის წინააღმდეგ დღევანდლამდის, შეიძლება განაწილებულ იქმნას ამ გვარად: ა) საზოგადო, რომელიც მთელს რუსეთში ჰმოქმედებდა, და ბ) განსაკუთრებული, საკუთრივ კავკასიისათვის შემოღებული. პირველს ეკუთვნის სასჯელნი, აღნიშნულნი სასჯელთა დებულებაში ძარცვა-გლეჯისათვის და აგრეთვე სამხედრო დადგენილებათა კრებულში. მეორე განსაკუთრებულ კანონად ჩათვლება მხოლოდ კავკასიაში შემოღებული ღონისძიებანი. ა) ავაზაკთა დაფარვის წინააღმდეგ და ბ) ავაზაკების მოსასპობლად და ავაზაკთა აღმოსაჩენად. მთავრობის აზრით, ავაზაკთა დაფარვის წინააღმდეგ კარგი საშუალებანი იყო: ა) დამნაშავეთა და

საექვოთა დასასჯელად: 1) ადმინისტრაციულის წესით გაგზავნა იმათი, რომლებმაც ექვი ჰქონდათ, რომ ავაზაკობენ, ან ავაზაკებს ხელს უმართავენო; 2) ციმბირში გაგზავნა სოფლის საზოგადოებათა განაჩენის ძალით: 3) აღკაძლვა იმ სოფელთათვის ქალაქებში ცხოვრებისა, რომელმაც ექვსა აღებდნენ, რომ ჰყარავენ ავაზაკებს, ნაქურდალს ჰყიდიანო და სხ. და 4) შესანიშნავ ავაზაკთა საქმისა მშვიდობიანობის დროს სამხედრო დროის სამართლისამებრ განსასჯელად სამხედრო ოლქის სასამართლოში გარდაცემა, და ბ) სხვათა უფლების შემლახველი საშუალებანი: 1) დაპატიმრება გავარდნილ ავაზაკთა ოჯახობისა; 2) იმ სოფლის საპატრო კაცთა დაპატიმრება, სადაც ავაზაკებმა იჩინეს თავი, მაგრამ არ იქმნენ აღმოჩენილნი და მკვიდრთა მიერ დასახელებულნი; 3) ეკზეკუცია; 4) საურთიერთო თავდებობა (დანაკარგის ზღვევა აღმოუჩენელ ავაზაკთა მაგივრად); 5) სოფლისაგან ამის უფლების ჩამორთმევა, რომ მამასახლისი ამოიჩინონ და ასეთის მამასახლისის მთავრობისაგან დანიშვნა; 6) სოფლის საზოგადოებაში იარაღის ტარების აღკაძლვა, და 7) იმ ადგილში კავკასიის მხრის მმართველ-გამგეობის დებულების მე-27 მუხ. შემოღება.

დასასრულ, დამოუკიდებელნი ღონისძიებანი, ავაზაკობის მოსასპობლად და ავაზაკთა აღმოსაჩენად შემოღებულნი: 1) პოლიციის მოხელეთა გამძრავლება; 2) სოფლის დარაჯთა შემწეობით ავაზაკთა შეპყრობა; 3) სოფელთაგან დარაჯების დანიშვნა და იმათის შემწეობით აღამგვა ავაზაკებისა; 4) თავდაზნაურთა წარმომადგენლების მიერ ავაზაკობაში შენიშნულთა დასახელება (ქუთაისის გუბერნიაში) და სხ. 5) დევნა ავაზაკებისა ჯარისა და ყაზახების შემწეობით; 6) ცალკე ოფიცერთა და მოხელეთა გაგზავნა ამ საქმის დასასრულებლად, და 7) სამღვდელთა მიერ დარიგება.

ამის გარდა, კავკასიის მთავრობას ამ საგნის შესახებ რამდენიმე პროექტი ჰქონდა შემუშავებული: ა) პოლიციის უფლების გაფართოვება წინასწარ გა-

მოძიებისათვის სასამართლო ანუ მეძიებელი პოლიციის შემოღებით; ბ) ცვლილებათა შემოღება სისხლის სამართალში ისე, რომ მსაჯულთა შორის ერის წარმომადგენელნიც ერივნენ, და გ) შესანიშნავ საქმეთა სამხედრო სასამართლოში გარდაცემა.

ჩვენი საზოგადო სისხლის სამართალი საკმაოდ სასტიკია და მკაცრი ავაზაკობასთან საბრძოლველად; იგი ყოველთვის ჯეროვანად შეფერებულთა დანაშაულთან და, ჩვენი აზრით, ავაზაკობასთან ბრძოლაში უფრო მეტი მნიშვნელობა იმასა აქვს, რომ სასამართლოს ხალხზედ გავლენა ჰქონდეს. თუმცა დანაშავენი ბევრსა ცდილობენ დაუსხლტენ ხელიდგან სასამართლოს კრუ მოწმეთა შემწეობით, მაგრამ რაკი განაჩენი წარმოთქმულია, ყოველი მძარცველი, ყოველი ავაზაკი ქედს იხრის ამ სამართლის წინაშე, რადგან კარგად იცის, რომ მისი განაჩენი პირუთენელია, შეძლებისამებრ სამართლიანი და ყოველთვის კანონზედ დაუფლებული. ის პატივისცემა, რაკი პატივის ცემითაც ეკიდებიან მკვიდრნი სასამართლოს, უფრო-კი მოსამართლეებსა და გამომძიებლებს, აშკარად გვიჩვენებს, რომ ხალხს უკვე შეგნებულ-შეხორცებული აქვს სასტიკად კანონიერობა სამართლისა და მოსამართლეთა მოქმედებისა. ამ მხრივ სასამართლოს და მოსამართლეებს დიდი ზნეობრივი გავლენა აქვთ ხალხზედ და ამიტომ ყოველივე ის, რაკ-კი ამ გავლენას ხელს უშლის, უნდა ექსორია ქმნილ იქმნას სახელმწიფო აზრისა და ერის საკეთილდღეოდ. ჩაუნერგეთ ხალხს გრძნობა კანონიერობისა და ავაზაკობა ერთი ორად იკლებს და შემცირდება.

ადმინისტრაციას კანონით დიდი ძალა უჭირავს ხელთ ავაზაკობასთან საბრძოლველად, მხოლოდ საჭიროა, რომ ეს ძალა გონიერად და ხერხიანად იყოს მოხმარებული. თუ პოლიციის მოხელეებად ზნეობის მხრივ უფრო უკეთესნი და განათლებულნი კაცნი იქმნენ დანიშნულნი, ბევრი ცული ჩვეულება ხალხს შორის შესუსტდება და დანაშაული ისე სასტიკად აღარ იჩენს თავს, ძალ-მომრეობა, ძარცვა-გლეჯვა,

ავაზაკობა და კაცის კვლა შემციორდება. კარგად შერჩეული და შედგენილი პოლიცია დიდი ზნეობრივი ძალაა სახელმწიფოში.

ადმინისტრაციას დიდი ძალა აქვს, მაგრამ მან მაინც ეს არ იკმარა და გამოითხოვა მეტი უფლება. მთავარ-მართებელს კავკასიისას შეუძლიან ესა თუ ის მავნებელი წევრი საზოგადოებისა განუსამართლებლად, განუსჯელად განამეფოს. ამ უფლებით იმ მხრივ სარგებლობდნენ, სხვათა შორის, რომ ქალაქებში ნებას არ აძლევდნენ თავი მოეყარა უქმად, უსაქმოდ მოსიარულე ახალგაზღობას, რომელთაგანაც უმეტესობა ქურდობასა და ავაზაკობასა ჰკიდებს ხელს. ასეთს განკარგულებას თავისი აზრი და მნიშვნელობა აქვს, რადგანაც სასურველი არ არის, რომ სოფლის უქმმა ახალგაზღობამ ქალაქში მოიყაროს თავი. ეს ახალგაზღობა სოფლად შრომას ერიდება, გაურბის და ქალაქს ეტანება, სადაც ლუკმა პურის მოპოვება უფრო ადვილია. აქ იგი მზარეულობს, მოსამსახურეობს და თან ქურდობს და ატყუებს თავისს ბატონებს, ხშირათ ავაზაკებს დაასხამს ხოლმე თავს და თითონაც ამათთან ერთად მონაწილეობას იღებს. ისინი-კი, რომლებიც ნოქრებად დგებიან სხვა-და-სხვა დუქნებში, ძალიან ხშირად ამ დუქნებს ავაზაკთა და მძარცველთა ბუდე-ბუნაგად გადაჰქმნიან ხოლმე, ნაქურდალის საწყობად. ამიტომ დიდად სამართლიანად იქცევა ადმინისტრაცია, რომ ბიწიერ მკვიდრთ თავისს სამუდამო საცხოვრებელს ალაგსა ჰგზავნის, ქალაქს აშორებს, აჩვენებს მას გზას შრომისას, იმ ადგილს, სადაც ქალაქსავით საავაზაკოდ საცოთუნებელი არა ექმნებათ-რა, არა დახვედრათ-რაო.

დასასრული შემდეგში.

ქართველი ფრანგების საქმე.

გაზ. „კავკაზში“ დაისტამბა შენეირათ დასაბუთებული სტატია ქართველი ფრანგების შესახებ ბ-ნი იზაშვილისა. მკითხველს ეკოდინება, რომ ამ ბოლო დროს ქართველი ფრანგები, სარწმუნოების მხრით, მეტათ კუდ მდგომარეობაში ჩავარდნენ. სომხის კათოლიკებმა აღძრეს დავა და კიდევ შეისრულეს თავის წადილი, რომ ქართველი ფრანგები შერიცხული ყოფილიყვენ სომხის კათოლიკებათ. ამას მოჰყვა დიდი სამწუხარო მდგომარეობა ქართველი ფრანგებისა იმის გამო, რომ სომხის კათოლიკების სამღვდლოება ჩვენ ფრანგებს ძალას ატანენ წირვა-ლოცვა სომხურ-ლათინურათ ასრულონო. სომხის კათოლიკები ამას კიდევ არ ჯერდებიან, იმათ უნდათ ჩაიგდონ ყველა ჩვენი ფრანგების ეკლესიები და მათი ქონებაც სომხის კათოლიკის სამღვდლოების ხელში უნდა გადავიდესო, დიდათ შეწუხდნენ ჩვენი ფრანგები ამით. მამა-პაპიდან დაწყებული ჩვენი ქართველი ფრანგები ზოგიერთ მღვდელ-მსახურებას და ლოცვებს თავისს სამშობლო ქართულ ენაზე ასრულებდნენ: ამას გარდა ძველადგანვე შექმნილი საეკლესიო ქონებაც მისთვის ჰქონდათ, რომ უზრუნველ ეყოთ ყოველგვარი ეკლესიის საჭიროება და ეკლესიისთან რომ სასულიერო ქართული სკოლები ჰქონდათ გამართული, ისინი ესაზრდოვებინათ. ახლა სომხის კათოლიკები ითხოვენ, რომ ქართულათ ნუ ლოცულობთ, სომხურათ ილოცეთო და სკოლებშიაც სომხურ ენაზე ასწავლეთო. ქართველ ფრანგებს ვერ ვაგვათ, საიდან მოხდა, რომ ასეთი განკარგულება ნება-დართული იქნა მთავრობისაგან.

მაგრამ, როგორც ჩანს ბ-ნი იზაშვილის სტატიიდან ჩვენი ფრანგების მწუხარებას მალე ბოლო მოეღება, რადგან უმალეს მთავრობას ახლა ხელთ აქვს საკმაო მასალა, რომლითაც ცხადათ მტკიცდება ძალ-მოძრეობა სომხის კათოლიკებისა და ასეთ არა სასიამოვნო მდგომარეობას ბოლო უნდა მოედოს.

(„კვალი“)

წამილი "მწყემსი"-ს ჩედაცხიის იმპარო.

ქ. ქუთაისიდან დაბა ხონისკენ მიმავალი გზატკეცილის მახლობლად მიმდინარეობს ერთი პატარა ღელე «ოლასკურა», რომელიც ყოველ ზამთრისა და წვიმიანობის დროს უზომოდ აღიღდება, გადმოვა გზაზე და მთელი 6 ვერსის მანძილზე მიმდინარეობს ზემოხსენებულ გზატკეცილზე. ასეთი აღიდების დროს ბევრ უბედურებას ახდენს ეს ღელე. 1895 წელს ამ ღელემ დაახრჩო ორი კაცი, ერთი ქვეითი და ერთი ცხენოსანი. ამ ღელეს და აღიდების დროს მდინარეს ქუთაისის მახლობლად ერთი ვერსის მანძილზე გაუკეთეს ინჯინერებმა ჯებირი, რომ აღიდების დროს გზაზე არ გადმოსულიყო, მაგრამ მათი ნაშრომი მოგლიჯა ღელემ და აღიდების დროს თავისუფლად გადმოდის გზაზე. სოფ. ზედამალაკს მცხოვრებთ შეძლებულებმა კაცებმა თავად ნიკოლოზ და იავორ ნიჟარაძეებმა განუცხადეს მთავრობას, რომ ჩვენ შემოვიტანთ გირაოდ რამოდენიმე ათასი მანეთის მამულს და გინდ ფულს, ოღონდ მოგვეციოთ ღირებულ ფასად და ჩვენ გაუკეთებთ ამ ღელეს ისეთ „დამბას“ თხრილებს, რომ ეს წყალი აღიდების დროს გზაზე არ გადმოვა ზე თუ გაფუჭდა, მაშინ ჩვენ მიერ შემოტანილ გირაოზე ხელს ავიღებთო, მაგრამ ამ განცხადებას ყურადღება არაფერ მიჰქცია. ამ თვის ოქტომბრის 28 დღეუქნით მოვდიოდით დაბა ხონიდან ქ. ქუთაისში რვა სული. როცა მდინარე გუბის წყალს გამოვმორდით, ვნახეთ, რომ გზაზე დიდი ნიაველარი მოდიოდა. წყალი მუცლამდი ადგათ საწყალ ცხენებს, მაგრამ საწყლები ძალ და ძალ აზობდენ წყლის ზვირთებს და მიათრევდნენ ეტლსა. როდესაც 6 ვერსი გავიარეთ, გზაზე წყალმა მოიმატა, ცხენები დაიღალნენ და გაჩერდნენ. მეეტლე დაუზოგავად სცემდა ცხენებს მათარას, მაგრამ ცხენები აღარ ინძრევდნენ. მოვიწოდებთ უკან დაბ-

რუნება. მეეტლემ დიდის შრომით მიაბრუნა ცხენები ზე დღეუქანი, მაგრამ ის დღე თქვენს მტერს დაადგეს, რაც შიში და მწუხარება ჩვენ დაგვადგა. ორი ცხენი და დღეუქანის ბორბლები გადაგვივარდა გზის ნაპირას გავლებულ თხრილში და ისიც იყო შეღეუქანი უნდა გადამბრუნებულიყო ზე ჩვენ უნდა ქვეშ მოვძღვანებოდით, მაგრამ დიდის შიშის და წვალების შემდეგ გადავრჩით ამ უბედურებას. გავბრუნდით უკან და გვინდოდა დუქნამდის მიგვეწვია, რომ ღამე იქ გავგეთია მაგრამ ეს იმედიც გავიციულდა, რადგან დაღალულმა ცხენებმა ვერ შეიძლეს სიარული. ამიტომ იძულებული შევიქენით, რომ წვიმიანი და ცივი ღამე გავგეტარებია უზომოდ დასველებულ ხალხს დღეუქანში. ოთხი ადამიანი უეჭველად ან მოგვედებოდით და ან ძლიერ ავად გავხდებოდა, რომ იქვე გზის მახლობლად მცხოვრებს მღვდელმ. მ. ტარასი ტყეშელაშვილს არ მივედეთ სახლში და არ გადავერჩინეთ სიკვდილს, რისთვისაც უზომოდ მადლობას ვუძღვნით მ. ტარასის. იმავე ღამეს ფოსტის მატარებელი ეტლი ერთის ფოსტალიონით, ორის ყარაულით და ემშიკითურთ მთელი 5 საათი იდგნენ იმავე ადგილს, სადაც ჩვენ გადავრჩით დახრჩობას. და ვინ იცის, ფოსტას რა უბედურება შეემთხვეოდა იმ ღამეს, რომ მალაკის მამასახლისს არ გამოეცილებია ფოსტა იმ საშინო გზაზე კამეჩების შემწეობით სწორეთ გასაცარია, რომ ადმინისტრაცია ამ გზას ყურადღებას არ აქცევს. გარდა ამისა გუბის წყალზე ხიდი გაფუჭებულია და კერძო პირებს პორმები გაუკეთებიათ და რაც უნდათ, იმას ახდევინებენ მგზავრთ. ნეტავი ხიდი როდის გაკეთდება? ნუ თუ ასე უნდა იტანჯებოდეს ხალხი უგზობით და მერე ისიც ხონის გზაზე!..

ლუკა მათეიშვილი.

ს ა ნ ო ტ ა *).

(შექსპირისა)

დამსახურება, მე ვიხილე, რომ იგი ქვეყნად ვითა გლახაკი—უბინაო ხეტილობდა, და სიღარიბეც¹ ხუმარისა ტანისამოსში მორთული იყო და ძლიერთ წინ იმანქებოდა.

შიხილე, ვითა გარყვნილებას, ბიწიერებას, რომ გაეხადათ მათ სათრევად უმანკოება, რომ ძლიერთ წინა ნიქსაც თურმე ედრიკა თავი და მასთან ერთად დუმდა კიდევ გონიერება.

შიხილე, თუ ვით სიყვარულსაც, პატიოსნებას რაგვარად გმობდენ და ჰკიცხავდენ, შეურაცყოფდენ, და ვით სწავლულსა, დიპლომიან გარეთა ტყავში, შიგნით რწმენანი ამაყურნი თურმე ბულობდენ.

შიხილე კიდევ, რომ სიკეთე ბორკილი იყო და ბოროტება—თავისუფლად გაშვებულიყო!.. და დავილაღე!.. სიკვდილსაც კი მე ვნატრულობდი, მაგრამ რათ მოგვედევ, თუ ქვეყანას შენ დამრჩებოდი!..

ქ უ ჯ ა ო.
Handwritten signature in red ink

ახალი ამბები და შენიშვნები.

ქუთაისის საავადმყოფოს დირექტორი ბ. სამსონ ბესარიონის ძე თოფურია დინიშნა ქუთაისის სასამართლო ოლქის საპატიო მომრიგებელ მოსამართლედ.

*. სასიმღერო სიმები, ანუ ჩანგი,

უმაღლესი სასულიერო მთავრობის განკარგულებით იმერეთის და გურია-სამეგრელოს ეპარქიებში უკვე დაარსდა კამისიები, რომელთაც უნდა გამოცადონ მღვდლების, მთავარ-დიაკონის და მედავითნის ადგილის მოპოების მსურველნი, რომელთაც სწავლა არ დაუსრულებიათ არც ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებელში და არც სასულიერო სემინარიაში. ეგზამენებისაგან თავისუფალნი არიან მხოლოდ სემინარიაში კურს დასრულებულნი. ოთხ-კლასიან სასულიერო სასწავლებლებში სწავლა-დამთავრებულნიც განთავისუფლებულნი არიან ეგზამენებისაგან მედავითნის თანამდებობის მიღებისათვის. კამისიებს სახელმძღვანელოდ მიცემულნი აქვთ პროგრამები, რომლის თანახმად უნდა მოახდინონ გამოცდა. ეს პროგრამები მალე გამოცხადებული იქნება. ამ კამისიების დაარსების შემდეგ ვისაც ოთხ-კლასიანი სასულიერო სასწავლებელში არა აქვს სწავლა დასრულებული, იმას მედავითნის თანამდებობის მიღება არ შეუძლია. ვისაც სემინარიაში არა აქვს სწავლა დასრულებული, იმას კამისიის გამოუცდელად მღვდლობის ხარისხის მიღება არ შეუძლია. იმერეთის ეპარქიაში კამისია არის დაარსებული ქუთაისის სასულიერო სემინარიასთან ამავე სემინარიის რექტორის თავსმჯდომარეობით.

* *

ნოემბრის 13, დღით ხუთშაბათს, დიდის დღე-სასწაულობით აკურთხეს ქუთაისის სასულიერო სემინარიის დროებითი ეკლესია, რომელიც მოთავსებულია ბ. მ. დარახველიძის სახლებში, სილაზე. ეკლესიის კურთხება შეასრულა სემინარიის რექტორმა არქიმანდრიტმა მ. ბენიამენმა თავისი თანაშემწის მღვდელ-მონაზონის მ. დიმიტრის და სხვა სამღვდლო პირთა თანაშორველობით. წირვის გათავების შემდეგ მ. რექტორმა წარმოთქვა ფრიად მგრძნობიარე სიტყვა, მიმართული სემინარიის მოწაფეებისადმი. ამ სიტყვამ მეტის მეტი კაი შთაბეჭდილება მოახდინა მსმენლებზე. სიტყვა იყო მოკლე, მაგრამ მეტად მგრძნობიარე. ჩვენის აზრით ეს სიტყვა სემინარიის ყველა მოწაფის გულში დარჩება სიკვდილამდის.

სახელმძღვანელო, საყურადღებო, საჭირო და სასარგებლო ცნობათა განყოფილება.

მზის სინათლე. მზის სინათლე უკეთესი წამალია ყოველგვარი ბაქტერიების დასახოცათ; სადაც სინათლეა, იქ ყოველად შეუძლებელია, რომ ბაქტერიამ ფეხი მოიკიდოს. ამიტომ არის, რომ ის სახლია კარგი, რომლის ყველა ოთახებში მზე თავისუფლად შედის. ამავე მიზეზის გამო სარეცხის გაშრობა უმჯობესია მზეზე, ვიდრე ჩარდახში და საზოგადოთ ჩრდილში. ამავე მიზეზის გამო საქირაოა, რომ კაცი, რაც შეიძლება ხშირათ იყოს გარეთ ცის ქვეშ.

რა მოსდევს თამბაქოს მოწვევას? ექიმი სოლეს აზრით, თამბაქოს წვევა არის ერთი უმთავრესი მიზეზი მცხიერების შესუსტებისა. ამიტომ ის მოწაფენი, რომლებიც თამბაქოს წვევას ეწყობიან, მარად ცუდად მოსწავლენ შევირდებთა რიცხვში ითვლებიანო.

თ ფლი. თაფლი მეტათ ნოყიერი და ადვილმოსანელებელი საკმელია. მისი ხმარება საკმელად შესამწნევად უმატებს ადამიანს ენერჯიას, ღონეს, სიმკვირცხლეს, სულის ძალებს, მოსაზრებას და მშვილობიან ძილს.

უნდა ვსვათ თუ არა ცივი წყალი სადილის დროს? სადილის დროს არ უნდა ვსვათ წყალი, რადგანაც იგი კუჭს აცივებს, კუჭის წვენს აწყალებს და ყველა ამით საკმლის მონელებას აძნელებს. საზოგადოთ უნდა დაიდვათ წესათ სვათ წყალი ცოტ-ცოტა და ისიც - ან ნახევარი საათის წინ სადილობამდის და ან ერთი საათის შემდეგ სადილობიდან.

მღვრიე წყლის სწრაფად დაწმენდის მშვენიერი ს უნაღება. ერთ ვედრო წყალზე აიღეთ 1/2 ჩაის კოვზი სოდა და 50 წვეთი ნახევარხლორიანი რკინა (полтора-хлористаго желѣза, აფთიაკში მოიკითხეთ), ჩაუშვით წყალში და კარგათ დაურით. უწმინდურება საჩქაროთ ძირში დაილექავს.

მტვერი. ფრიდენით მტვერს ყველგან, სახლში და კარში, რადგანაც მტვერი შეიცავს კირის, ქვების

ნახშირის, სხვა-და-სხვა მარილის, ლითონების, მინების, ტყავის, ბეწვების, დამიწებული ნების, ადამიანის და სხვა ცხოველების ტყავის ნაწილებს და, რაც უფრო საშიშოა, სხვა-და-სხვა სენის სოკოებს და უხილავ ცხოველებს - ბაქტერიებს ანუ მიკრობებს. შესამცირებლათ რამოდენათმე მტერის მავნებლობისა ადამიანზე, საქირაოა, რომ მარად ცხვირით ვსუნთქავდეთ.

მწველელ ფურებზე და რძეზე. რძის მეტნაკლებობა და სიკარგე რომელიმე ფურისა დამოკიდებულია არა მხოლოდ საკმელზე, რომელსაც ფურს ვაძლევთ, არამედ იმაზედაც, თუ როგორა ვწველით ფურს. მაგალითად, აქ დიდი მნიშვნელობა აქვს იმას, თუ როგორ ვექცევით ფურს. როცა ფური მოწველის დროს ჰკვიანათა დგას, მაშინ რძესაც მეტს იძლევა და უკეთესსაც. ზოგიერთ ფურებს ეშინიანთ ან ეჯავრებათ თითებით ღიტიანი; ამისთანა ფურებს დიან ფრთხილათ უნდა მოექცეთ, თითები თბილ წყალში ჩასველოთ ხოლმე და ისე მოწველოთ... ჩვეულებრივ ფიქრობენ, რომ ფური ღღეში ორჯელ უნდა მოიწველოს, მაგრამ ეს შეცდომაა: რადგანაც ზაფხულის დღეები საკმაოდ გრძელდება, საშვერ მოწველა სჯობია: დილით ექვს საათზე, შუა-ღლისას 12 საათზე და საღამოზე - ექვს საათზე. წველით მუდამ იმან უნდა მოწველოს, რომელი კაციც თუ დედაცაც უფრო შეჩვეული ჰყავს ფურს, ე. ი. რომელიც მუდამ უვლის მას. სიწმინდე ხელებისა და საწველელისა არის პირველი მოვალეობა მწველელისა; ამიტომ კიდრე წველას შეუდგებოდეს, უნდა ხელები საპნით დაიბანოს და საწველელი კარგათ გარეცხოს. საწველელიდამ რძე საჩქაროთ უნდა გადაწუროთ წმინდა საცრით სხვა ჭურჭელში, რადგანაც დიდ-ხანს დანარჩუნება რძისა საწველელში არ ვარგა. თუ ნაღები გნებათ მოხადოთ რძეს, რძე უნდა განიერ ჭურჭლებში ჩაასხათ, სიღრმით არა სამ გოჯზე (დიუმზე) მეტი და ისე დადგათ. ამისთვის უკეთესია იხმაროთ თიხის ჭურჭელი, მხოლოდ უნდა ეცადოთ, რომ ძლიერ წმინდა იყოს მუდამ და არც თბილი იყოს, როცა მათში რძეს ასხამთ.

თუ ახალ მოწველილ რძეს ცუდი გემო ან სუნია აქვს, რაიცა მოხდება ხოლმე მაშინ, როცა ფური ცუდ ბალახს მოსძივს, მაშინ მიუმატეთ რძეს ერთი მერვედი ადულებული წყალი სანამ ნაღების მოსახდელ ჭურჭელში გადაიღებდეთ რძეს და

კუდი სუნი და გემო სულ დაეკარგება. სხვა-და-სხვა ფურის რძე ერთმანერთში არასოდეს არ უნდა აურიოთ ხოლმე. თუ გნებავთ შეიტყუოთ რძის სიკარგე, აიღეთ თეთრი შუშის რამდენიმე ერთტოლი ჭურჭელი, ჩაასხით მათში სხვა-და-სხვა ფურის რძე და დადგით, სანამ ნაღებს მოიგდებდეს. რომელი რძეც მეტ ნაღებს მოიგდებს, ის უკეთესი ყოფილა. ასეთი გამოცდით გაიგეს, რომ რძეს შეუძლიან მოგვეცეს 5% - დამ 12% - მდის ნაღები.

ყვავილის აცრა. უკეთესი დრო ყვავილის აცრისა არის ბალღობაში, 3 თვიდამ 6 თვემდის. უნდა ერიდოთ აცრას ზაფხულის ცხელ დღეებში და არც სუსტი აგებულების ბავშვებს უნდა აუცრათ. ხოლო, თუ ადგილობრივ ყვავილი მძინვარებს, მაშინ კი მუდამ და ყველას უნდა აუცრათ ყვავილი. თუ პირველ აცრაზე ყვავილი არ გამოაჩნდა, ორი კვირის შემდეგ ხელმეორეთ აუცერით, ხოლო თუ კიდევ არ გამოაჩნდა, ერთი წლით უნდა გადაიდვას აცრა. რადგანაც შვიდი წლის განმავლობაში აცრა ჰპარავს თავის ძალას, ამიტომ ამის შემდეგ აცრა უნდა განიმეორებოდეს.

ჰაერის სიწმინდე. ბერნის (შვეიცარიაშია) პროფესორმა ფრედენრეხმა და პარიჟის მკურნალმა მიქელმა გამოიკვლიეს ჰაერის სიწმინდე შვეიცარიის რამდენიმე ადგილას, ამათ დასკვნეს, რომ წმინდა ჰაერი იწყება 2 — 4 ათასი ადგილის (7 — 9 ათასიმწყურთის) სიმაღლეზე ზღვის ზედაპირიდან; სულ უმდაბლესი ადგილების ჰაერი კი გავსილია სხვა-და-სხვა სენის აუარებელი ბაქტერიებითაო. მაგრამ ბარის სოფლებს მაინც შეუძლიანთ ინჟემონაო, რომ მათი ჰაერი 700-ჯერ უფრო ნაკლებათ არის სავსე ბაქტერიებითა, ვიდრე ჰაერი პარიჟისაო, ხოლო პარიჟის ჰაერი ათასჯერ უფრო წმინდაა, ვიდრე ევროპის სხვა ქალების ჰაერიო.

მეწირულებანი.

ჩვენ მივიღეთ ჟურნალში დასაბეჭდათ შემდეგი წერილი ეკლესიის სასარგებლოდ მეწირულებათა გამოსაცხადებლად:

მ. რ. უმორჩილესად გთხოვთ ნება მიბოძოთ, რომ თქვენის გაზეთის საშუალებით გულითადი მადლობა გამოუცხადოთ იმ პირთ, რომელთა ჩემის თხოვნით შემოსწირეს განსაახლებლად რწმუნებულის ჩემდამო გეჯუთის ზედ მიწერილს წმინდას გიორგის ეკლესიას 502 მან. ფულად და ნივთებით: აზნაურმა ვასილი ხახუს ძე მახარაძემ — 30 მანეთი, სტაროსტამ — აზნაურმა პავლე ივანეს ძე მახარაძემ და მისმა ძმებმა — 58 მან. სისო ჯღამაძემ და მისმა ძმებმა — 98 მანეთი, ფარნა კუბრეიშვილმა, მოსე ქავთარაძემ და მათმა ძმებმა — 75 მანეთი, როსტომ კოხიამ, ჯარუ ჯოჯუამ, სტეფანე ჩხვიკიამ და მათმა ძმებმა — 55 მანეთი, წვრილად შემოსწირეს სხვა-და-სხვა პირებმან 26 მანეთი, ალექსი ქუჩის ძე ჯოჯუამ ერთი დიდი ზარა, ღირებული 149 მანეთად და ლევან გიორგის ძე ჯღამაძემ სეფისკვერი და ზედაში, ღირებული 10 მანეთად. იმედი მაქვს, რომ სხვებიც მიზბძვენ ამ პატიოსან და ღვთის-მოსავ პირთა საქებურს მეწირულებას.

მ. ბესარიონ თურქია

მ. რ. უმორჩილესად გთხოვთ ნება მოგვეცეთ, რომ თქვენის პატივცემულის ჟურნალის «მწყემსის» საშუალებით მადლობა გამოუცხადოთ როგორც მე, აგრეთვე ჩემმა მრევლმაც რწმუნებულს ჩემდამო ს ფარცხანაყანების წმიდის გიორგის ეკლესიის შემომწირველთ. აი სია შემომწირველთა: ნინო ბიქია გუბელაძის ასულმა, და სიმონა სვანაძისამ შემოსწირა ტრაპეზზე სახმარებელი ვჯარი, ღირებული 8 მან გლენმა გრიგოლ მიქელას ძემ კოხრეიძემ საცეცხლური, ღირებული 7 მან. და 5» კაპ. და გლენმა სპირიდონ გიორგის ძემ გუბელაძემ თანაარსი, ღირებული 7 მან. და 50 კაპ.

მიიღება ხელის-მოწერა 1898 წლისათვის ორ
პირიკულ გამოცემათა ქართულს

„მწუქმს“ -ზე

რუსულ «П А С Т Ы Р Ъ»-ზე
ქუ რ ნ ა ლ ი ს ფ ა ს ი :

12 თვით «მწუქმსია» 3 მ. 6 თვით «მწუქმსია» 2 მ.
— ,, რუსული ,, 3 მ. — ,, რუსული ,, 2 მ.
— ,, ორივე გამოცემა ნ — ,, ორივე გამოცემა 3 მ.
ბაზეთზე ხელის-მოწერა შეიძლება როგორც
ევირაღაში, აგრეთვე ქუთაისშიაც. თბილისში
წყრა-კარხის გავერცელეულ საზოგადოების წიგნის
მ:ლაზაში, ბ. შოო ქუჩუაზნელოან. ფოთში — დეკა-
ნოზ მ. გრიგოლ მაქაროეთან; სანსურეში — ყრაიან
ჩაეცესთან; ახალციხეში — დეკანოზ დ. ხაზუაოეთან.
ახალსენაკში — სასულიერო სასწაველელის მ.სწაველ-
ბელ სპირდონ ან. ძალარაქესთან.

სოფლის მასწაველებელთ და ლარბოთ გაზიეთები დაეთმო-
ბათ მთელის წლით ორივე გა:ოც:მა სამ მ ა ნ ე თ ა დ.

რედაქციას აქვს კანტორები: ქუთაისში ხანანაშვილ-
ბის სახლებში და ევირაღაში რედაქტორის საკუთარ
სახლებში.

ბარეშე მცხოვრებთა ქუჩრნალის დაბარება შეუძლიან
ამ აღრესით: Вь Квирпы, вь редакцію газеты
журнала „МЦКМСИ“ и «ПАСТЫРЬ».

1881 წელს უმაღლესად დამტკიცებული დაფლვევი საზოგადოება

„როსსია“

(რუსეთი)

ს. ჰეტერბურგია. ბოლშაინ მოანსკაია. 37.
პირისა და სათადარიგო თანხა 29,000,000 მ.
საზოგადოების მოქმედება:

დაფლვევა სისოცხლისა

ე. ი. თანხისა და შემოსავლისა ოჯახის ანუ სა-
კუთარის მოხუცებულობის, ქალის მზითვის, ვაჟთა
სტიპენდიების და სხ. უზრუნველ-საყოფელათ, გან-
საკუთრებულ სახეირო პირობებითა და ისე, რომ
დამზღვეველნიც მონაწილეობას იღებდნენ საზოგა-
დოების მოგებაში.

რედაქტორ-გამომცემელი დეკ. დ. ლაბაშიძე.

1897 წლის 1 იანვრისთვის «როსსიის» საზო-
გადოებაში დაზღვეულ იქმნა 41,397 კაცი
102,694,700 მან.

დაზღვევა უბედურ შემთხვევათაგან
როგორც კერძო კაცისა, ისე საერთოთ ქარხნებში
მოსამსახურეთა და მომუშავეთა იმ პირობით, რომ
დასაზღვევი შესატანი შემცირებულ იქნება დივი-
დენდის ჩარიცხვისა გამო.

დაზღვევა ცეცხლისაგან.

ყოველგვარ უძრავისა და მოძრავის ქონების (შენო-
ბათა, მანქანებისა, საქონლისა, ავეჯისა და სხვ.)

დაზღვევა ვასაგზაჟნის საქონლისა

ზღვით, მდინარით, თუ ხმელეთით და აგრეთვე გე-
მებისა.

განცხადება დაზღვევის მსურველთაგან

მიიღება და შოხველვევარი ცნობები ეგზანცება
გამგეობას პეტერბურგში (ბოლშაია მორსკაია, სა-
კუთარი სახლი, № 37): ტფილისში განყოფილებაში
(სერგევის ქუჩა № 6); შუთაისში აგენტს თ — დს
ილარიონ ა. მიქელაძეს, (ქარვასლის ქუჩა, თავად-
აზნაურობის ბანკის სადგომი) და საზოგადოების
აგენტებისაგან იმპერიის ყველა ქალაქებში.

უბედურ შემთხვევისაგან დასაზღვევი ბი-
ლეთები მგზავრებს, როგორც რკინის გზით,
ისე გემებით მიმავალთ, მიეცემათ რკინის გზის სად-
გურსა და ნავთ-სადგურებზედ. 10—3

შ ი ნ ა ა რ ს ი :

სალიტერატურო განყოფილება: იმერეთის ეპარ-
ქიის სამღვდლოების უკანასკნელი კრების საყურადღებოდ. —
სოფლის ცხოვრებიდან. — ჯუშუათის ტაძარი. — კავკასიის იური-
დიულ საზოგადოების კრება. — ქართველი ფრანგების საქმე. —
წერილი რედაქციის მიმართ. — სანატა, (ლექსი). — ახალი ამ-
ბები და შენიშვნები.

საპირი და სანარგებლო ცნობათა განყოფი-
ლება: მზის სინათლე, და სხ.

— შეწირულება და განცხადება.

Редакторъ-Издатель П. Д. Гамбашидзе.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 14 ноября 1897 г. ✦ Цензоръ прот. Е. Елиевъ.
Тшог. редакци журн. „Пастыръ“ (П. Д. Гамбашидзе) въ Кутаисъ, въ д. бр. Ханановыхъ, на Нѣмецкой ул.